

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רְמוֹ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

או שְׁמִשְׁכִּיר לֹא תִדְרַר לְדוֹר בּוֹ, אָסוּר לְכַלֵּי עֲלָמָא².

2) ולשלם עבור שכירות חדר בבית מלון, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (ארי"ח סי' קכה) שכיון שנהוג לזכור לבתי מלון קודם השבת, ואף להתעכב בהם לאחר השבת, נחשב הדבר כשכר שבת בהבלעה שמוותר, והוסיף, שכיון שהאורחים משלמים אף את ההוצאות, נחשב הדבר כשכר שבת בהבלעה גם מטעם זה.

ובשבת יום טוב הסמוכים זה לזה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"ה תשובה א) שכיון שישנה יממה שלימה שאסור ליטול עליה שכר, אסור לשהות במלון לשינה בלבד, אך אם גם אוכל במלון, אין בזה משום 'שכר שבת', שכיון שצריך לשלם עבור המזון שאוכל שם, אגב זה מבלע את דמי השינה והשהייה. וראה עוד במה שכתבנו לקמן (סי' שו ס"ק יח).

ואם מקדים לשלם לבעל המלון את השכירות לפני השבת, כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ס ס"ק ב) שכיון שזוכה המשכיר בשכירות, ואף אם לא ישתמש השוכר בחדר חייב לשלם את רמי השכירות, כמבואר בשו"ע (חומ"מ סי' שלד ס"א) שאם הקדים השוכר ושלם, אף אם ירע אונס כגון שנשרף הבית, זכה המשכיר במעות, לכן אין זה נחשב שכר שבת, שלא אסור חכמים שכירות כלי בשבת אלא באופן שאם לא ישתמש השוכר בכלי לא יקבל המשכיר את השכר.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' קלח) שאין להתיר מטעם זה, כיון שסוף סוף שילם עבור השבת בצורה, ועדיין נחשב הדבר כשכר שבת, ומ"מ דעתו שמוותר לעשות כן מטעם אחר, שכיון ששילם השוכר עבור החדר או עשה קנין אחר מערב שבת, זכה בשימוש החדר מבעוד יום, ונחשב הדבר כמכר ליום אחד, והרי הוא משתמש בשבת בשלם, אלא שהקשה על כך מדברי הרשב"א (שבת יט, א) שאיסור השכרת כלי לנכרי מערב שבת הוא משום שכר שבת, אף על פי שזכה הנכרי בשימוש הכלי מבעוד יום, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב ס"ק ה]

פִּינָן דְּלֹא הָיוּ פְּדוּתֵי שְׁכִירֹת מִמַּשׁ לֹמְרִי: אֲפֵן לָף כֶּף פְּדוּי שְׁתַּשְׁאֲלֵנִי כְּלֵי שְׁלֵף, שְׁרִי³.

3) ולהחליף תורת של שבת תמורת תורת של יום אחר, או תמורת תורת של שבת אחרת, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' קכה) שאפשר שאין בזה משום שכר שבת, משום שאין השכר אלא בזה שפטור מלעבוד ביום אחר.

ולענין קבלת שכר שבת באופן של אמירת 'שמור לי ואשמור לך', כתב הגרש"ז אויערבך (שם הע' קכא) שאין בזה משום שכר שבת, כיון שנחשב הדבר כפגיעה הפסד ולא כקבלת שכר. והוסיף (בח"ג שם), שדברים שרגילות לעשות בהטבה, כגון לומר 'השאלני ואשאלך', אין בהם משום שכר שבת, אלא נחשב הדבר כאילו שניהם עושים בחינם.

[משנ"ב ס"ק ו]

צְנֵהוּ (להוציא⁴) וכו', וְאֶפְלוּ לְרִידָן דְּלִית לָן רְשִׁיחֵי־רְבִיבִים גְּמוּרָה, אָסוּר⁵ וכו', וְלִמְכֹר לֹא וְלִהְשִׁכִּירוּ אָסוּר אִף בְּנֵה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁמֵר וְהִשְׁכִּירוּ לֹא בְּשִׁבְתָּ⁶.

4) אמנם, בחפץ שאינו של ישראל, כגון תבואה שמביאים הנכרים לישראל בשבת, כתב הרמ"א לקמן (סי' שו סכ"ב) שיש המתירים לתת להם את המפתח להכניס את התבואה לביתו של

הישראל כדי למדוד את התבואה, שכיון שאין התבואה שייכת לישראל עד לאחר המדידה, נחשב הנכרי בעוסק במלאכת עצמו.

6) ובמקום מצוה, כגון כשצריך לתת לנכרי חמץ בפסח, כתב הרמ"א לקמן (סי' שכה ס"ב) שמוותר לומר לנכרי שיקח אף בשבת, וכגון בערב פסח שחל בשבת [כמבואר במשנ"ב שם (ס"ק יב)]. ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם (ס"ק יא), שלדעת הרבה פוסקים בזמנינו אין רשות הרבים דאורייתא, ואין בזה אלא שבות דשבות שמוותרת במקום מצוה. והוסיף, שמי"מ יש להיזהר שלא למכור את החמץ ליד הנכרי כדי שלא יעשה את העקירה בעצמו.

6) ובמקום צורך גדול, כתב בשע"צ לקמן (סי' רב ס"ק י) בשם החיי אדם, שיש להתיר אף למכור לנכרי במקום שיש עירוב, משום שבאופן זה אפשר לטמון על הטעם הראשון שכל האיסור הוא משום שנראה הישראל כמי שצוהו להוציאו, אך לא משום שנראה שמכר לו בשבת.

[משנ"ב ס"ק יב]

עַל שְׁבִיחַת בְּהֶמְתוּ⁷, דְּכִתִּיב "לְמַצֵּן יְנוּת שׁוֹרֵךְ וְחִמְרֵךְ וְגו'⁸" וכו', וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּלְחֶמְרָא אֲמִרְיָן דְּשְׁכִירֹת קֶנְיָא⁹ וכו', אִם יִשְׁרָאֵל שְׁכַר בְּהֵמָה מֵאִינוֹ־הוֹדִי, מְצָה עַל שְׁבִיחַתָּה¹⁰.

7) ואף אם אין הישראל נהנה מן המלאכה שעושה הנכרי בבהמה, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' קיב) שהדבר אסור. והוסיף, שמה שכתב בשו"ת חכם סופר (ח"א סי' סב) שאינו חייב למונעו, לא כתב כן למעשה.

וכשמסר בהמתו לחצה נכרי, והנכרי משתמש בה בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שה סכ"ג) שאין בכך בלוב, אלא אם כן רואהו הישראל שעושה בה מלאכה, שאז צריך למחות בו. ואף אם אין הישראל רואה את הנכרי עושה מלאכה בבהמתו, אלא רק טרע לו שעושה כן, כתב המשנ"ב שם (ס"ק עח) שצריך למחות בו, אכן בביה"ל שם (ר"ה ואף על פי) כתב, שלדעת הגרי"א אין לחוש לזה, ורק אם רואה הישראל שדנכרי עושה מלאכה בבהמתו צריך למחות בו, כיון שבאופן זה נראה הנכרי בשלוחו של הישראל.

8) בגדר מצות עשה זו של שביחת בהמתו, כתב האור שמח (פכ"ה מהל' שבת הכ"ח) שלדעת בית הלל רצון התורה הוא שבעלי חיים ינחו משום שעל ידי עשיית המלאכה יש להם הרגשת צער, אך לדעת בית שמאי הסוברים שהתורה ציוותה אף על שביחת כלים, גדר המצוה הוא שכל עניני האדם ומלאכותיו ישבתו בשבת, כדי שלא יהיה האדם טרוד בהם.

ואף להניח על הבהמה דבר קטן שאינה יכולה להרגיש בו, כגון מחט וכדו', הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' יג) שאסור, ואף על פי שאדם במקרה כזה נחשב מתעסק. מ"מ לענין בהמה אסור הדבר כיון שמי"מ הרי הוא עושה מלאכה בבהמתו.

ולענין בהמה העושה מלאכה באופן שנחשב אצל אדם כלאחר יד, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' פ בהע"ז) אם שייך היתר זה, שיתכן שאין היתר זה שייך אלא באדם, ואצל בהמה אסור מהתורה.

ולענין רוטפת שבת, הסתפק הפמ"ג (סי' רטו משב"ז ס"ק ח) אם נוהגת שביחת בהמתו בזמן זה, או שאין היא נוהגת אלא בשבת עצמה.

ולענין חיוב נשים במצוה זו, הסתפק הרעק"א (תוספות רעק"א שבת פ"ה מ"א) אם פטורות הן, שיש לומר שדוק לענין קידוש היום יש ללמוד מהיקש של 'זכור' לישמור שחיבות אף על פי באדם, ואצל בהמה אסור מהתורה.

המשך בעמוד הבא

הלכות שבת סימן רמו

באר הגולה ט

ג	עם	התוספות
ה	הטור	הש"ס
ו	המ"ק	המ"ק
ז	המ"ק	המ"ק
ח	המ"ק	המ"ק
ט	המ"ק	המ"ק
י	המ"ק	המ"ק
יא	המ"ק	המ"ק
יב	המ"ק	המ"ק
יג	המ"ק	המ"ק
יד	המ"ק	המ"ק
טו	המ"ק	המ"ק
טז	המ"ק	המ"ק
יז	המ"ק	המ"ק
יח	המ"ק	המ"ק
יט	המ"ק	המ"ק
כ	המ"ק	המ"ק
כא	המ"ק	המ"ק
כב	המ"ק	המ"ק
כג	המ"ק	המ"ק
כד	המ"ק	המ"ק
כה	המ"ק	המ"ק
כו	המ"ק	המ"ק
כז	המ"ק	המ"ק
כח	המ"ק	המ"ק
כט	המ"ק	המ"ק
ל	המ"ק	המ"ק

להשפיר לאינו יהודי בערב שבת; וביום החמישי מותר להשפיר לו, ובלבד שלא יטול שבת שבת אלא (ב) בהכלעה, כגון שישפיר לו להודש או לשבוע. (ד) ולהשאיל לו מותר אפילו בערב שבת: הגה (וכן עקר בסבא האחרונה. *ומותר להשאיל לו בערב שבת (טור וסמ"ק ותוספות פ"ק דשבת) אף על-פני שמתנה שהאינו יהודי יחזיר וישאיל לו, (ה) *ולא אמרינן בכהאי מנהג דהוי כשכירות (הגהות מיימין פ"ו): ב *האסור להשאיל (ו) שום כלי לאינו יהודי בשבת, (ז) ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך להשקפה, כל שאין שיהיה להוציא מפתח ביתו של המשאיל (ח) קדם השבת, ומפני שהרוצה סבור שישאיל (ט) צוהו (צ) להוציא: ג (י) *האסור להשפיר או להשאיל *בהמתו לאינו יהודי (יא) כדי שיעשה בה (א) מלאכה בשבת, שאדם מצוה (יב) על *שביחת בהמתו: הגה אכל יכול להשפיר א' להשאיל ולהתנות שיתנינה לו קדם השבת, אכל לא מהני אם מתנה

באר היטב

(א) מלאכה בשבת. דהא אסור מדאורייתא, דקיל דשכירות לא קניא, ודוקא מלאכה, אכל לרכב הא"י על בהמת ישראל אין להפסיד, דחי נושא את עצמו, כמ"ש סי' שה סעיף כב, ע"ש. ואם הישראל שבר כוונתו כהמה, מצוה על העיר מנפת חומה דמסר לשלטל בכלה, יש להקל בעת הצורך, עמ"א וט"ז:

משנה ברורה

לעשות מה מלאכה, דמותר להשפיר לו אפילו בערב שבת: (א) בהכלעה. אכל (ד) לטול שכר שבת לחוד אפילו בכלי שאין עושין בו מלאכה, או שמשפיר לו חדר לדור בו, אסור לכלי עלמא, וכמו שיתבאר לקמן בסימן שו סעיף ד: (ד) ולהשאיל לו כו'. דכיון שאין רוח לישראל במלאכת האיני יהודי, לא יאמרו שלוחו הוא לזה, ועל-פני מותר להשאיל לו אפילו ליום השבת לחוד, אפילו בלי שיעשה האיני יהודי מלאכה בהן: (ה) ולא אמרינן וכו'. הינו, שאף על-פי שאינו משאיל חכם פי אם בשכר שלישאילופי אחר-כך, מפל מקום פתח דלא הוי בדרך שכירות ממש לומר: אמן לך כף כדי שתשאילני כלי שלך, שרי"ט [ב"י]. וצ"ע באור הלכה: ב (ו) שום כלי. הינו אפילו בלי שאין עושין קודם מלאכה, (ז) ואסור אפילו לדעה ראשונה: (ז) ואפילו בערב שבת אם הוא כו'. ואסור או אפילו למכר לו או לתן לו במתנה, וכמו שבבאר לקמן בסימן תב סעיף א, ועין שם במשנה ברורה מה שכתבנו בזה: (ח) קדם השבת. הינו קדם שתשקע החמה (מגיד משנה): (ט) צוהו להוציא. לחוץ לרשות הרבים. (ו) ואפילו לדין דלית לן רשות הרבים גמורה, אסור. ודמורה לאינו יהודי שבות הוא אפילו במלי דרבנן. (י) ואס"פ. אם העיר מקפיד חזקה דמקור לשלטל בכלה, והאיני יהודי גבי כן דר שם, שרי להשאילו בלי שאין עושין מלאכה בהן, (ח) ולמכר לו (ט) ולהשכירו אסור אף בזה, שלא יאמרו שמכר והשפיר לו בשבת; (י) ואם הוא בלי שעושין בהן מלאכה, אפילו להשאילו אסור, אלא אם-כן יוציאם מפתח ביתו קדם השבת, שלא יאמרו בשליחותו של ישראל עושה מלאכה בשבת: ג (י) אסור להשפיר וכו'. אפילו (יא) ביום ראשון, ואפילו בהכלעה: (יא) כדי שיעשה וכו'. צריך לומר: שפא יעשה בה [הג"ר], וכן מוכח מהשלחן-ערוך גפ"א: (יב) על שביחת בהמתו. דכתיב "למען יגו"ם". אף על-גב דהשכיר בהמה לאינו יהודי? הא קניא לן דשכירות לא קניא, ונהו לה בהמתו של ישראל ומצוה על שביחתה. (יג) ויש אומרים דלמכר ארינן דשכירות קניא, ועל-פני אם ישאל שכן בהמה מאינו יהודי, מצוה על שביחתה, (יד) וכן להחמיר פנין דהוא

רק פעור על שבו דשכוח (חידושי רע"א): * [וכן עקר וכו']. ועין בנתיב משה שעשמו, דסמ"ק וסמ"ק וספר התורה ותוספות ועוד כמה ראשונים שבידא לחו דתבתיקא דלא שפיר בלי בערב שבת אפילו בכלי עלמא, ונהו שבת *כסבא אחרונה, וצ"ע לומר, שלא סבבא ראשונה דדחי לגמרי הבתיקא; ואף דלדודו אסור בערב שבת אפילו בכלים שאין עושין בהן מלאכה, לעונן זה תפס להקל בשיטת רבנו יונה, משום שפן הוא גם דעת רש"י וטור, ובתדושי נפשי' כתב שזה הוא שיטה המקננת. והנה דפוסקים ראשונים היה מצין אחר התב *כסבא אחרונה: תוספות וסמ"ק וסמ"ק וספר התורה, וסמ"ק על זה איה מאחרונים, ולידין ניחא בפשיטות, ובדפוסים שלנו שבשו הדבר למאר, שהעתיקו זה אחר-כך, ובאמת אין מברר ככל דין שהות-מימנו: * ומותר להשאיל לו בערב שבת. עין במגן אברהם דאפילו בלי שעושין בהם מלאכה, ועין בתדושי רבי צמחאי איג"ר, דכלים שאין עושין בהם מלאכה, אפילו בשבת מותר להשאיל לו באופן זה, ולא מקרי שכר שבת, וקשות דמרי בעיר הפקעת חומה וקדלקמן: * ולא אמרינן וכו'. עין במשנה ברורה בפה שפכתו בשם הבית יוסף, ונראה דלפי טעם זה, אפילו אם מתנה שהאיני יהודי ישאיל לו על יום אחר יותר, מותר על-תשבת, והעתיקו האליה רבה דפרי מגדים, ומפל מקום לדיןא לש לעין, והנה ראיתי פאליה רבה שהביא בשם מי"ט, שהשיג על מה שכתב בבית יוסף הטעם פנין דלא הוי בדרך שכירות ממש לומר אמן לך וכו', דבהגהות מימנו שממנו מקור הדין זה מכתב דאפילו בדרך שכירות באופן זה בס"פ שרי, עד כאן דבריו. והנה על-פנין מכתבין אנו לומר דטעם ההור הוא כמו שכתב הג"א בבאורו, וכאן לא שיק הטעם שכתב הר"א באסור שכירות לאינו יהודי משום דיש רוח לישראל ויכמו שהעסקתי במשנה ברורה סעיף דקס"א, עין שם, וליפי זה מתנה שיתן לו האיני יהודי אחר-כך בשביל זה אה כליו על יום אחד יותר כרי יש לו רוח על-ידיה, וצריך עיון: * אסור להשפיר. אם נכר בהמתו לאינו יהודי וקצב לו דמים, ומכרו לו בהמה לנסות אם ימצא בה כוונת חוריה לו ואם רוצה בה יחוייב במקחו, כל זמן שלא גלה הלוקח דעתו שאינו חפץ בה, הוי כחוקה הלוקח וליית בה משום שביחת בהמתו (חידושי רע"א בשם הר"ן פ"ק דע"ג). ועין בספר תוספות ירושלמי שהקשה על זה מירושלמי מפ"ש: * בהמתו לאינו יהודי. הינו בהמה נשה, אכל בהמה דקה שאינו מצוי לצשות בה מלאכה לא תשיען לזה, וכן איתא בריב"ם בברא. ודע עוד, שלא הוברר במק"ם לחלק בהמה גסה גופא בין סוס לשאר בהמות, כמו שכתב לענין מכירת בהמה גסה דבסוס מותר, וטעם, דישם הוא נק גובה מפני חשש שפא יבוא לשאלה ושכירות תבטל, ולכן בסוס דסתקא ועוד לא לריכבה, שאין בה משום שביחת בהמתו לרב הפוסקים דחי נושא את עצמו, לא נזרו רבנן על הכיבה, וכדאיתא בגמרא: מה שאין כן בשאלה ושכירות

שער הציון

(ד) מגן אברהם ושי"א: (ה) דכן איתא גם ברמב"ם, והוא בבית יוסף: (ו) מגן אברהם וט"ז: (ז) מגן אברהם פ"ב דיש להקל בזה רק לעת הצורך, משום דחשש גם לטעם הרמב"ם, ע"ש, והט"ז הקל בזה בפשיטות, ומאליה רבה משמע דבכ"א לה כ"ש, ע"ש: (ח) מגן אברהם בסימן רב, והעתיקו בפרי מגדים פקננו: (ט) פרי מגדים בסימן זה: (י) פרי מגדים בסימן רב: (יא) הספנת הפוסקים: (יב) מגן אברהם בשם בהגות אשר"י: (יג) ואף דלקאתה

הלכות שבת סימן רמו

עם האינדיהודי שהגות בשבת, כי (יג) אין האינדיהודי נאמן (ד) על כך (סמ"ג וכוה"ת וטורכי פ"ק רשבת). **ט** ואם השאלה או השפירה לאינו יהודי והתנה עמו להתזרזה לו קדם השבת ועפכה בשבת, (יז) נפקדנה (טו) בינו לבין עצמו קדם השבת, 'או יאמר (ו) (טז) בהמתי קנויה להאינו יהודי, (יז) כדי שישלל מאסורא דאורייתא: הגה ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני אדם כדי שאר הפקד, ואפלו הכי אין שום אדם יכול (י) לזכות בה, (יח) דודאי אין כונתו רק כדי להפקיע מעליו אסור שבת (טו). ודוקא בשבת, אבל ביום טוב, (יט) אין אדם (ח) [מ] מצוה על שביית בהמתו ביום טוב (ב"מ ס"ו ש"ה בשם שבויליהלקט):

ט הי"ב"ש בחשבה
י הגהות קרוכי פרק
קמא השבת והאגור

באר היטב

שכיחיה דשכיחיה קנא לחקרא. ואם קור והשפירה לא"י, שני ממי, מ"א: (ד) על פה. ואין בכלל זה מה שמוסרין בהמה לחיה, דמרתת להשפמש בקור. כמ"ש ס"ה סכ"ג: (כ) נפקדנה. ד"ת הפקד בפ"ע הוי הפקד, אבל לכתחלה אסור להשפירה עד ששפירה בשבת, וגם במקרה אין סור אלא קשמוכר קל ימי השבת ולא בשבת לחוד, עין השבת צפח צדק ס"ו לה. וה"פ מתייר לכתחלה להפקירה בפני ג', וט"ז פהב, דאפלו דפקירי בפני ג' איך סור פריד קנה לכתחלה, אלא יש התר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה: (י) בהמתי, ודוקא בפני צריך לומר כדי שיהיו לקנות, מ"א. (ובס' אלהור רבה פסק דאפלו בינו לבין עצמו מהני כרצח ש"ע כרצח ביה. פ"ב ט"ז: שמועתי בשם רב א' ששטרך צ"ו להפיר להלוות ברבית על משפוח דרוך מקניה אע"פ שאינה מקניה ממש כגון שחוב להתזיר לו, אפ"ה סור, שלא עשה מקניה זו אלא כדי להפקיע אסור רבית, כדנר שצמירין פאן לעגנן שבת; ואני אומר, חלילה לעשות כן בישראל, דכל שאין קאן מקניה סור שם הלואה עליו דאסור, וקאן סרי הפקד בראוי רק שלומן הוא דהנינו ביום השבת, ובשבת עצמו סרי הפקד גמור, משא"כ במשפוח הניל שגורף העגנן צריך להיות נמכר שיששה הלוואה בו פה שלבו הפק, וזה אינו שם, ע"ש: (ח) מצוה. והי"ש פ"ה דביצה חולק ואוסר, ויש להקמיר

שערי תשובה

[מ] מצוה. עין בה"ש. וצ"ח בדר"אפרים באר דברי הטור אבותם קנה. והבט"ב האר"ז פ"ב עגנן שביית בהמה ביום טוב ועסיק להחטא, ואפ"ה ביום שני בקור. כמ"ש ס"ה סכ"ג: (כ) נפקדנה. ד"ת הפקד בפ"ע הוי הפקד, אבל לכתחלה אסור להשפירה עד ששפירה בשבת, וגם במקרה אין סור אלא קשמוכר קל ימי השבת ולא בשבת לחוד, עין השבת צפח צדק ס"ו לה. וה"פ מתייר לכתחלה להפקירה בפני ג', וט"ז פהב, דאפלו דפקירי בפני ג' איך סור פריד קנה לכתחלה, אלא יש התר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה: (י) בהמתי, ודוקא בפני צריך לומר כדי שיהיו לקנות, מ"א. (ובס' אלהור רבה פסק דאפלו בינו לבין עצמו מהני כרצח ש"ע כרצח ביה. פ"ב ט"ז: שמועתי בשם רב א' ששטרך צ"ו להפיר להלוות ברבית על משפוח דרוך מקניה אע"פ שאינה מקניה ממש כגון שחוב להתזיר לו, אפ"ה סור, שלא עשה מקניה זו אלא כדי להפקיע אסור רבית, כדנר שצמירין פאן לעגנן שבת; ואני אומר, חלילה לעשות כן בישראל, דכל שאין קאן מקניה סור שם הלואה עליו דאסור, וקאן סרי הפקד בראוי רק שלומן הוא דהנינו ביום השבת, ובשבת עצמו סרי הפקד גמור, משא"כ במשפוח הניל שגורף העגנן צריך להיות נמכר שיששה הלוואה בו פה שלבו הפק, וזה אינו שם, ע"ש: (ח) מצוה. והי"ש פ"ה דביצה חולק ואוסר, ויש להקמיר

משנה ברורה

שפיקירה על-כל-פנים בפני אדם אחר⁽¹⁾, ואפלו בפני אחד מאנשי ביתו די בזה: (טו) בהמתי קנויה להאינו יהודי. עין בסמ"ג אברהם שדעתו, ודוקא אם אומר לו בפני: בהמתי קנויה לך, שאז מתפונ האינו יהודי לקנותה והיא נקנית לו באמירה זו, כינון שיהא ברשותו וקניא לה חצרו, אבל אם אומר כן שלא בפניו, לא קנאה האינו יהודי כלל; ואפלו אם זכה לו על-ידי ישראל אחר גם-כן לא מהני, כמבאר בחשן-משפט סימן רמג סעיף יד. (יט) וכן הסכים הפרי"מגרים ושאר אחרונים בהמגן-אברהם, ופשוט דאפלו באומר בהמתי קנויה לך, בעינין שיהיה לזה גס"כ פסיקת דמים, דאי לא הכי אין זה מקניה כלל, וכן פתב בתי"א אדם בכלל נח: (יז) כדי שישלל מאסורא דאורייתא: הגה ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני אדם כדי להפקיע מעליו אסור שבת, ולאחר השבת יחזור לרשותו, אבל ביום השבת גופא בודאי הוא הפקד גמור ונגם זה מקרי בשם הפקד, וכדאיתא בנמקרא, דאפלו הפקד ליום אחד הוי הפקדו, (כא) ואין צריך לחש שפא זכה בה אחר בשבת גופא, שבודאי האינו יהודי לא יצונו כל זמן שהיא פתח ידו למלאכתו: (יט) אין אדם מצוה וכו'. דשביית בהמתו ולפינן ממה דכתיב "למען ינוח שורך וחתך" - פמ"ד⁽²⁾, והאי קרא בשבת פתיכ"ה: ואפלו הכי לא ישפירם אלא בהבדלה, דלא יקנה שכן יום טוב. והגה מהש"ש"ל חולק על זה, ודעתו דיום טוב ושבת שוין הן בזה כמו בכל מלאכות, ועין במגן-אברהם שהצריך בזה ומביא דהבית יוסף בסימן תצה הביא דעת הראשונים בזה

שער הציון

משמע מהמגן-אברהם דהוא ספק גמור להגות אשרי, כבר השיגו כמה אחרונים דלא משמע שם פן, שכתב רק שטוב לזהר הואיל שישא מפי גאון, וגם ביה"ד דהא קמ"ס בסוף פ"ב שם הפ"א וק"א רב שיש להקמיר אבל לא שיהא ספק גמור, ועל-פ"ן פתבתי רק שבוין להמיר⁽¹⁾: (ד) מגן-אברהם: (טו) ט"ז וצ"ח אחרונים: (טז) כגון אברהם בשם המצמ"צדק: (ח) בידיוסף בשם הרא"ש: (יט) עין בחשן-משפט סימן רמג פ"ה הוי דעת המחבר שם להלכה, רק הרמ"א פתב שם בשם יש אומרים דין טו התורה בהפקד בינו לבין עצמו, וכמה אחרונים דחקו עצמו בה שכתבו סתם פה דעת הרא"ש. ועין בתוספות שבת שפרץ דהכונה בשעת הדחק יראה על-כל-פנים לצאת דעת הרא"ש: (יט) ואף שנהאליה נזהר דחק לישב דברי השלחן ערוה, לא נתייר דכריי קלל, וכן השיגו הפרי"מגדים וכן פתבו כל האחרונים: (כ) כן משמע מבית יוסף, וכן פתב עלת-שבת דבשבת גופא הוי הפקד גמור, דאי לא הכי לא הנה מועיל להפקיע אסור שביית בהמתו, דהא עדין בהמתו היא, ע"ש, וכן הסכים הט"ז. ע"ש שהאר"ץ ודחה מי שרוצה לפרש בעגן אחר, ואף שהפגן-אברהם מצדו לפרש דברי הרב כרצח הלבוש, לא סתמתי פן, שפמה אחרונים תמהו עליו בזה, הלא הנה הפג"מ קר"י והקמ"ד משה ונבית מאיר, וכן האליה ובה והפרי"מגדים צדו לבסוף לדיקא פת"ש והעל"ה שבת דבעינן שיהיה הפקד גמור, דאי לא הכי לא נפקע אסור שבת, וכן מוכח עוד באור הג"א ה"ליום השבת הוי הפקד גמור, וכן הפאר היטב והג"ז לא הוכירו דברי המגן-אברהם כלל: (כא) עלת-שבת ומאמר-טרדכי: (א) מקורו בירושלמי שבת (פ"ה ח"ג), וצריך עיון, דהא 'כמ"ד' טיב בדברים (ה, יד) בקרא דלמען ינוח עבדך ואתך כמ"ד, אבל בהאי קרא דלמען ינוח שורך וחתך (שמות כג, יב) לא כתיב כמ"ד, וכבר העיר כן ב"שנויי נוסחאות" שם. ותייר הגר"ח קייכסקי שליט"א בזה"ל: "כנראה דהירושלמי יליף למען ינוח" למען ינוח לגוויה שיהי.

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רְמוֹ

ביאורים ומוספים

[שעה"צ ס"ק יג]

ועל"כן כתבתי רק שְׁכַחְוֹן לְהַחֲמִיר⁽¹¹⁾.

יוכל להפקירה או להקנותה אף בשבת כדי להימצל מאיסור. וראה מה שכתבתי עוד לקמן (סי' שלט ס"ק כג).

15) ונכרי אלם שלקה בהמה מישראל בעל כחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יסול להתנתת עמו שיחזירתה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (סי' נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביחת בהמתו, ואינו צריך למזכרה לו, כיון שאי אפשר בעמין אחר.

[משנ"ב ס"ק טו]

16) וכתבתי (סי' קנ"ג) שיש להפקיר בהמה מישראל בעל כחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יסול להתנתת עמו שיחזירתה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (סי' נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביחת בהמתו, ואינו צריך למזכרה לו, כיון שאי אפשר בעמין אחר.

[משנ"ב ס"ק טז]

17) וכתבתי (סי' קנ"ג) שיש להפקיר בהמה מישראל בעל כחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יסול להתנתת עמו שיחזירתה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (סי' נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביחת בהמתו, ואינו צריך למזכרה לו, כיון שאי אפשר בעמין אחר.

[משנ"ב ס"ק יז]

18) וכתבתי (סי' קנ"ג) שיש להפקיר בהמה מישראל בעל כחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יסול להתנתת עמו שיחזירתה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (סי' נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביחת בהמתו, ואינו צריך למזכרה לו, כיון שאי אפשר בעמין אחר.

18) וכתבתי (סי' קנ"ג) שיש להפקיר בהמה מישראל בעל כחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יסול להתנתת עמו שיחזירתה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (סי' נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביחת בהמתו, ואינו צריך למזכרה לו, כיון שאי אפשר בעמין אחר.

[משנ"ב ס"ק יח]

שְׁכַחְוֹן לְהַחֲמִיר יום השַׁבַּת שְׁכַחְוֹן לְהַחֲמִיר⁽¹¹⁾ וכו', אֶפְשָׁר לְשַׁיֵּשׁ לְקַמְפֵּי עַל דְּבַר⁽¹⁵⁾.

14) ולהפקיר בשבת, כתב הכף החיים (סי' מז) שנחלקו הדוסקים אם מותר, או שדיוט כמו קנין בשבת שאסור, ומסיק שאף על פי שלכתחילה יש להפקיר את הבהמה לפני השבת, מכל מקום בדיעבד

המשך מעמוד קודם

הדבר כגורמא בלבר, כיון שהזריה נעשית על ידי הרוח, ואין בזה חיסרון כשבייתה, או שכיון שכן הדרך לזרות תבואה, נחשבת זריה זו כמלאכת מחשבת, ונחשבת הבהמה כמי שלא שבתה בשבת. ואמירה לבהמה לעשות מלאכה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' כג) שאסורה כמו אמירה לנכרי משום ידבר דבר, אולם לומר לבהמה מערב שבת שתעשה מלאכה בשבת מותר, משום שאין שלוחות לחומרא בבעלי חיים. ובהמה העושה מלאכה מעצמה ומרצונה ולא על ידי הוראה מבעליה, הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' יב) שאין חיוב על הבעלים למונעה מכך. ובהמה הנמצאת במקום מרחוק מבעליה, כאופן שבמקומה נכנסה השבת ובמקומו עדיין לא, או להיפך, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א אות ג) שאם עושה הבהמה מלאכה בשבת אין הוא עובר על איסור שביחת בהמתו, שאיסור זה לא נאמר אלא כשנמצאים הן הבעלים והן הבהמה במקום שענתה שבת. 9) ואם שאל מנכרי את הבהמה, כתב הדעת תורה (סי' ד"ה ובדין שאלה) לגבי נדח זה של שביחת בהמה, שלפי דעת האבן העזר (סי' שע) ה"ט"ז (אה"ע"ז סי' כח ס"ק לו וסי' נז ס"ק ד) גם שאלה נחשבת כמכר לאותו יום, וכן מבואר בפמ"ג כאן (א"א ס"ק ח). מאידך, הקצות החושן (סי' רב ס"ק א) כתב, ששאלה אינה נחשבת כמכר לכל הדעות. וראה עוד בזה לקמן (סי' שע ס"ק לג).

10) אבל אם שכר הישראל עגלון נכרי, כתב לקמן (סי' רסו ס"ק א) שאין הישראל מצווה על שביחת הבהמה, מכיון שלא קיבל עליו אחריות עליה, ואין הוא חייב במזונותיה, ואף אינו מקפיד שביא הנכרי בהמה מסוימת דוקא.

שזה מצות עשה שהזמן גרמא, אך לא לענין שאר מצוות עשה של שבת. ובשם הר"ן כתב, שנישים התחייבו בכל מצוות עשה של שבת כאנשים [וראה שו"ת רעק"א מהדויק (סי' א)]. וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א אריח סי' כב). וראה מה שכתבתי לקמן (סי' שה ס"ק א). ובעלי חיים מאולפים העושים מלאכה, כגון כלב שלוחץ כרגלו על מתג החשמל להדליק את האור או לכבותו כשבעליו רמוז לו לעשות כך, כתב בשו"ת הר צני (אריח ח"א סי' קעד) שאסור הדבר מצד שביחת בהמתו, וכפי שכתב באבן העזר (סי' שכח) שאסור לאדם להעמיד עלוקה שלו בשבת מדין שביחת בהמתו, ואין להחזיר זאת משום גרמא, שהרי התורה החשיבה גרמא זו כמלאכה גמורה, שהרי כל מלאכת בעל חיים נחשבת מלאכה לגבי הבעלים. וכן אין לומר שנחשב הדבר כאילו עושה זאת הבעל חיים להנאתו, ולא עובר בעליו, שהרי ודאי שרצוה למלאות את רצון בעליו, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' כג) שהרי זה כאמירה לנכרי, ולפי זה כתב שאמירה לבעל חי בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת, מותרת כיון שלא שייך להחמיר ולחושבו כשליח של הישראל.

אכן, הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א, מכת"י צידוד, שכלב שאימננהו שאם יראה גב' ידליק את האור, מותר להעמידו בשבת לעשות כן, כיון שהלחיצה על המתג אינה מוגדרת כמעשה מלאכה של הכלב, אלא כגורמא בלבר, ועוד, שיש לחוש שמא לא יעמיד הבעלים את עצמו כשיראה שממונו נלקת, ויבוא הדבר לידי פיקוח נפש, ועוד, שכיון שהכלב עושה את המעשה מדעתו ומרצונו לשמור על בעליו, אין זה נחשב חיסרון כשבייתה כלפי הבעלים, אף אם לימדוהו הם לעשות זאת.

ולענין זריה על ידי בהמה, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שם) אם נחשב

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רְמוּ

בשבת, ואם יעברו וינעו תהיה אחריות עליהם, ואפילו מהאגונים, (ל) ויכתוב בן (יא) בערבותיהם, דהשתא אם בא לעשות [בה] מלאכה בשבת אינה פהמה ישראל, שהרי קנאה האינדיהודי להתחייב באגונים: הגה וכל צדדי התרים אלו (לא) הלכתא גינהו ויכול לעשות (לב) אינה מהן שיערה, ואפילו אם התקמה כלה של (יג) [ינ] ישראל (לג) דינו פאלו היתה בשתפות האינדיהודי, (לד) * רק שיערסם שעשה הך החר:

שַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה

אבל כה"צ לא, ע"ש. ולענין נראה עקר פהשי"י, דהני טעמי דהע"צ שם לא שכי ביה, ע"ש: [ינ] ישראל, עין בה"ט, ומ"ש אבל לבר-מצוה להוליה אחרונים מפר, הוא מוכיח ה"צ שם בשבת להקל בזה ע"י החר מבירה, ועין בגורן כלל ג סימן טו: אגשים שיש להם סוסים וכיוצא בזה פסוסים אלו להם מים מן החר, אם אפשר לקחת צדו לקחת בהם, ואם א"א למחול רק להשיע לעם האסור טעמים כצוה חוקה דבם צדדים בזה, ועין סימן תרח:

בְּאֵר הַיֵּטֵב

להלק בשנה, כמ"ש סי רבה ס"ק א. ועמ"א: (יא) בערבותיהם, לפרסומי מלקא: (יג) ישראל, אם הפוסים של ישראל וגם האינדיהודי הוא עבדו ומוליק סחורו, אך החר במקרה, דהרי אסור להיט לל לעשות מלאכה, א"כ הוא משקר לו רק לסע עם הפוסים או שרי להרמב"ם, כמ"ש סי רמד ט"ה, ועכ"פ אסור לומר לו לך בשבת, כמ"ש סי רוב. קטב הפ"ח: ואלו שיש להם סוסים ועמלות ומוליכין משאות בשבת בשקר ומוכרין כמנהג עין צמח צדק סי לה. אבל לדברימקנה, להוליך אחרונים, אסור:

בְּאוֹר הַלְכָה

גם כן מצוה על שבתתם: * רק שיערסם שעשה הך החר. הנה כמקנה הגדולה הביא בשם ספרים אלשקר בשם רבנו יוסף גאון, דאסור לבר-ישראל שיעשה הערקה עם האינדיהודי וכו' שיעבר לו בהמה, וחס על זה: וכל הדברים יגיעו ואין אנו רואה הך לך לשה שיעבר לו האדם בזה, והכל מקום אותו מקובל שנהגו להחריז וסמכו על אותו המעשה, הנה להם לישראל, וכל בעל-דאש יחש לעצמו, עד כאן לשונו. וכן פתב הרמב"ם והרי"א באלה דבר. וגם העצמה צדק בסימן לה ענה על זה שבשאלת-נפש מוכרין סוסיהו בכמה כרי להפקיע מהם אסור שבת, וכתב שם וזה לשונו: דעגלונים ישראלים שיש להם עגלות וסוסים ומוליכין משאות בשקר, אין החר לקבר לאינדיהודי הפוסים או להפקיע אותם כרי להוליך המשאות בשבת, ובפרט אם הישראל תמיד עם הפוסים, וגם בימות החל הם נוסעים בעצמם ומוליכיהם עליו, והאינדיהודי אינו אלא שכיר וכל יקרא על שם ישראל ואיפא מראית עין: אף לדבר מצוה דרבים, כגון להוליך אחרונים ולזכות רבים שיעברו מצוה בשבתה ויזכירן למהר הליכתם, אסור על-ידי הפקר, דבמקום מצוה אין להחמיר, עד כאן לשונו. ובאלה דבר פתב גם כן להחמיר בזה, ומתמה על הגון אברהם שלא הביא דברי העצמה צדק, אך באשלי-אברהם סעיד-קטן ט מצדד להחמיר וכתב: כיון דאין משפירו להחריזה ונדומה רק להוליך משאות וכו', יש להסמך אהפקר או מכירה לשבת או בהמתו קניה לו, וכל-שכן מכירה גמורה דהחר בקהאי גנא, אף יש לומר דלא מהני החר מכירה רק ברביעי וקמישי, לא בערב-שבת, ע"ז שם שהעריך, וכן פתב בתוספת-שבת פנתה. והנה בענינו לגנון שורים שמזיחין להרישה, שהיא מלאכה דאורייתא לכלי עלמא, והעסק נקרא על שם ישראל, והאינדיהודים הם שכירים אצלו לבר, נראה ששם הוא מודה להעצמה צדק דהיכא דהעסק נקרא על שם ישראל קשה להקל בזה. ובשאר אחרונים שראיתי יש שמצדדו להקל וסוברין הכל שעושה שטר עפנהו ופוסים הדבר ליכא משום כריתת העין ושר"ח שואל ומשיב, מהד"ק ח"ב סימן סו, ויש שמחמירין בזה וזהו בספר טוב טעם דעת בסימן קסג, וזה לשונו: כנודן מכירת בהמה למלאכה בשבת דהני אסור תורה, ובשל תורה לא מהני המכירה דהיי הערמה, ע"ש, ועל-כך אין להקל בענין זה כל-כך פי אם בשעת הדחק, וגם אז דינה שיהיה השטר עשוי כדון-תורה עלפי הדין חכם ופוסים, כמו שכתב רמ"א. והפוסטם פה' וקמ"ס רצון שהורה ד"למען נהנו שרף ונמרץ גוי"י פקשה ונאו עושה שם תהלות לענין שבת, אשריו וכו' והד"ש ברוך-הוא יתן לו עבדו זה הצלחה בנסיוו בששת ימי המעשה:

מִשְׁנֵה בְּרוּחָה

לו לאינדיהודי רשות למכרה, אפילו הכי שרי, (ג) וסתם בזה בדיעת המהירין לעיל בסעיף ה, דהקא נמי מרי שקבלה עליו ברשותו (ל) לענין יוקרא וזולא: (ל) ויכתוב בן. לפרסומי מלקא, שלא יבוא לידי חשדא: (לא) הלכתא גינהו. והיותר טוב שקבל הסתרים, שיקנה אותם (ל) לו כחל במקרה גמורה ויתן לו אויבנא"בי על זה, ויתר הדמים יוקף עליו במלכה ויעשם אפותיקי לישראל שיהיה בטוח במעוהו, והנכון שיעשה ענין המכירה בפני דיני העיר כרי שיעשה כדון-תורה, וגם שיערסם הדבר, שלא יהיה חשש מראית העין: (לב) אינה מהן שיערה ואלו כרי, הנה, דאף קבלת אחריות בלחוד שכתב המחבר לבסוף דבריו מניי גם בזה, אף דאין לו רשות לאינדיהודי למכרה, כיון דעומדת ברשותו לענין יוקרא וזולא, וסתם בזה בדיעת המהירין בסעיף ה. (ל) ויותר טוב שיעשה מכירה גמורה, וכנ"ל בסעיף-קטן לא, כרי לצאת גם דעת המחמירין שם, כי לדברייהם יש בזה חשש דאורייתא, ואם קשה לו לעשותה כל אפני החר האלו והוא שעת הדחק, כגון מי שיש לו שדיה ואי אפשר לו להשכיר באריות לאינדיהודי אם לא יתן לו גם שורים לחרש בהם, ולא יוכל למנעו שלא לחרש בו בשבת, יש לסמך על דעת הב"ח הנ"ל שמתיר על-ידי שיעקרום בפני שלשה קדם השבת, ויפרסם הדבר ולא יבוא לידי חשד: ובהפקר צדק להיות בלב שלם. אבל בלא שעת הדחק אין לסמך על הפקר, וכמו שכתבנו לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן יד, וכן הסכים בדברי-משה בקריא: (לג) דינו פאלו היתה וכו'. והנה כל זה הוא כשמכירה או משאלה לו לעשותה מלאכה עצמו, אבל לעשות מלאכה ישראל בשבת אין החר כלל, אפילו אם מכרה לו בהמה במקרה גמורה, שהרי מכל מקום עושה האינדיהודי מלאכה ישראל בשבת בשבילו. ולפי זה, אם הפוסים היא של ישראל, וגם האינדיהודי היא שכירו לכל המלאכות שיעטרך הישראל, אך החר במקירת הפוסים לו, דהרי אסור לו להניח לעשות מלאכה, אלא-אם-כן הוא משקר לו רק למלאכה זו לסע עם הפוסים להוליך לו סחורה בכל עת שיעטרך בשנה זו, אז שרי להרמב"ם, כמו שקתוב סימן רמד סעיף ה: ואפלו באפן זה אסור לומר לו שיעס בשבת, אלא דאם הוא נוסע מעצמו אין צריך למנעו מזה [אחרונים]: (לד) רק שיערסם וכו'. עין בבאור הלכה שהבאנו דאין כרי להחמיר על-ידי כל ההתרים אלא בשעת הדחק, ולאפוקי מאלו האגשים שמוכרין תרומה: 1 דמי קרייה.

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ג) הגר"א, ואף דאליה רבה פתב דהקא לכלי עלמא שרי, דמטעם שהחירו מרפת, ע"ז שם. מדברי השלחן-ערך לא משמע כן: (ל) כן כתב בחידושי רבי צקיקא איגרי, וכן כתב בספר שילחן-עצמיהו, וכן משמע מהר"א ומדברימב"ד דהנה ז"ו סבינא לה פהמירין לעיל בסעיף ה, והתם השעם משום דבם יוקרא וזולא ברשותה האינדיהודי הוא, דלא כאלה רבה שיעבר לומר דבם מאנסיין לחוד מהני, ע"ז שם בהדושי רע"א: (ל) והוא הדין אם מקנה אותם לאינדיהודי אחר: (ל) עין בגמ' אברהם שכתב דעת המחבר שלא להקל באחריות כי אם על-ידי שספות ונכונה, דשלא בשתפות יש לחש לדעת המחמירם כענין ד, ומה דהקל בשתפות, אפשר משום דצדף לזה גם דעת הר"ב"ש דהכתיא לה דבשתפות כיון דבעל-קרחה של ישראל הוא עושה ליה בזה משום שבימת בהמתו. ומלשכ בזה קשה חלבושי-שודר והאלה רבוצ"י) עליו מהא דכתב הבית-יוסף לעיל בסוף סימן רמה, ע"ז שם שכתב דעה זו סבינא לה כדעת הנש"מחירין שקסע"ד, דאמנם דאף הרי"ב"א בעצמו כנודי סוכר בן, דהוא ג"ל לא סבינא לה כסברת הר"ב"ש, אבל המחבר לא סמך למעשה הרי"ב"א אלא כיון דשתפתו ומטעם הר"ב"ש, ובכו שכתבנו, ולכן סתם ולא הכריע בסעיף ד להקרא, ורמ"א הכריע להקל, ועל-כך כרי לצאת גם דעת הבית-יוסף טוב לעשות כמו שכתבנו. אמנם מהגר"א בסעיף זה משמע כהש"מחירין הנ"ל, סבינא לה להשילחן-ערך בשמי עצות האחרונות, ובקשר הדין נהן הגר"א טעם לשתי הדעות שקסע"ד, ע"ז שם:

